

3. Heberer T. “Social Disciplining and Civilising Processes in China. The Politics of Morality and the Morality of Politics”, Routledge, London and New York, 2024. P. 228.

4. Zenz. A. 2023. “Forced Uyghur labor undergirds Xinjiang’s export boom”. Access: <https://thehill.com/opinion/international/4300097-forced-uyghur-labor-undergirds-xinjiangs-export-boom/>

УДК 327(477)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-346-3-41>

Гольцов А. Г.

ORCID: 0000-0001-7696-3223

доктор політичних наук,

доцент кафедри філософії та міжнародної комунікації

*Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

СЕРЕДНІЙ СХІД У ГЕОСТРАТЕГІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: Середній Схід, українська геостратегія, геостратегія співпраці, геостратегія конфронтації, “стримування”.

Сучасній Україні потрібно визначитися із власними національними інтересами (геополітичними та гео економічними) в різних регіонах світу. Ці інтереси не мають суперечити глобальним інтересам “колективного” Заходу. Особливо важливим та складним завданням постає формулювання своїх геостратегічних цілей, завдань і конкретних геополітичних векторів (та напрямів) щодо країн Азії, зокрема Середнього Сходу. Названий регіон охоплює територію Південно-Західної Азії, включно з Іраном. На теренах Середнього Сходу розташовані країни, що дуже суттєво різняться між собою за політичним устроєм, соціально-економічним розвитком, геополітичними інтересами на міжнародній арені. У регіоні зберігаються ареали та вогнища внутрішньодержавних та міжнародних конфліктів.

У період 1990-х рр. українська влада реалізовувала “азійський” напрям своєї зовнішньої політики переважно в гео економічному сенсі. Йшлося передусім про досягнення економічних вигід від співпраці із зацікавленими в українській продукції країнами Південно-Західної Азії. Але протягом близько трьох десятиліть можливості взаємовигідного економічного співробітництва з переважною більшістю середньосхідних країн залишалися недостатньо реалізованими. Успішна реалізація

Україною своїх безпекових та геоекономічних проєктів у регіоні має також сприяти досягненню нашої державою однієї із суто геостратегічних цілей – максимально послабити геополітичні позиції РФ на Середньому Сході.

Південно-Західна Азія є важливим об'єктом геополітичних та геоекономічних інтересів США, провідних країн Європи, Китаю та Росії. Остання прагне максимально зберегти свої геополітичні позиції в регіоні (особливо в Сирії), забезпечити подальший розвиток багатоаспектного співробітництва з окремими впливовими країнами, передусім Туреччиною та Іраном, використовуючи їх як крайку потрібних геополітичних та геоекономічних партнерів.

У геополітичному та геоекономічному сенсі, крім активізації різнобічної співпраці з усіма, окрім РФ, країнами Причорномор'я, особливий інтерес становить подальше розширення взаємодії в різних сферах із Туреччиною. Загалом щодо цієї країни національним інтересам України найбільшою мірою відповідає геостратегія співпраці. У своїй геополітиці Турецька Республіка, звісно, керується власними інтересами, що Україні потрібно враховувати, вибудовуючи систему відносин з цією потужною сусідньою державою. Україні варто брати до уваги великий вплив ісламу на внутрішню та зовнішню політику цієї держави, наявність у суспільно-політичній думці ідей “пантюркізму”, а в частини політичної еліти – навіть “неоосманізму”. Вельми неоднозначним виявляється “курдське” питання, оскільки на його прикладі зчвергове спостерігається суперечність між принципами збереження територіальної цілісності держави й реалізації прав народів на самовизначення. Тому Україні у своїй геостратегії на теренах усієї Південно-Західної Азії доцільно уникати “шаблонного” ставлення до трактування універсальних норм міжнародного права. Територіальна цілісність сучасної Турецької Республіки не ставиться під сумнів. Водночас, як сучасна демократична країна “західного” типу, Україна, звісно, має виступати за дотримання прав та свобод етнічних, а також релігійних спільнот.

З українського погляду, у політичних та дипломатичних комунікаціях з керівництвом з Туреччини слід постійно наголошувати на тому, що геополітичним інтересам останньої не відповідають: встановлення домінування РФ у басейні Чорного моря за рахунок анексії суверенних територій України, збереження сталих позицій цієї неоімперської держави на теренах Південного Кавказу, посилення геополітичного (та геоекономічного) впливу Росії на Середньому Сході. Отже, “стримування” Росії має стати спільним геополітичним інтересом України та Туреччини.

Національним інтересам України відповідає укладання збалансованої та взаємовигідної угоди про вільну торгівлю з Туреччиною, передбаченої ще довоєнною Стратегією зовнішньополітичної діяльності України від

2021 р. З геоекономічного погляду, на повоєнний період перспективні такі напрями співробітництва між Україною та Туреччиною: чорна металургія, машинобудування (навіть військово-промисловий комплекс), транспорт, будівництво, туризм тощо.

У першому десятилітті XXI ст. середньосхідний ринок вважався досить перспективним для продукції українських галузей чорної металургії та машинобудування, надання науково-технічних послуг, спільного сільсько-господарського виробництва тощо. В українському політикумі та експертному середовищі артикулювалися перспективні геоекономічні інтереси щодо Іраку, зокрема в період перебування (2003–2008 рр.) на теренах цієї країни українського миротворчого контингенту.

Геополітичним інтересам України як частини “колективного” Заходу не відповідає подальше існування проросійського режиму Б. Асада в Сирії. Майбутній устрій Сирії правомочні вирішувати самі тамтешні етнічні й релігійні спільноти, сирійські легітимні політичні сили, а не зовнішні актори. Але водночас в інтересах самих близькосхідних країн та всіх демократичних держав світу – не допустити існування на теренах Сирії осередків ісламістських терористичних угруповань. “Витіснення” Росії із Сирії, демократизація політичної сфери суспільства, економічна нормалізація, мирне врегулювання конфліктів на теренах країни – усе це має слугувати загальній стабілізації ситуації на всьому Близькому Сході.

Ісламістський тероризм є спільною загрозою для Заходу й усіх демократичних країн світу, тому будь-яка співпраця України з тими політичними режимами й силами, що прямо або опосередковано його підтримують, абсолютно неприйнятна (які б тимчасові економічні вигоди для окремих українських фінансово-промислових груп це не означало). Така принципова “червона лінія” в українській геостратегії на Середньому Сході.

В умовах сучасної війни в Україні Ізраїль, проголошуючи потребу забезпечення її територіальної цілісності, виявляє “обережність” у стримуванні агресивної РФ, не виявляє бажання надати українській стороні летальну зброю. Найімовірніше, це пов’язано з прагненням ізраїльських еліт зберегти вигідні для неї різнобічні зв’язки з Росією. Водночас спостерігалися наміри Ізраїлю використовувати вплив РФ для роз’єднання мусульманського світу. Інтересам України відповідає максимально ефективно стимулювання в геополітиці Ізраїлю “прозахідної” лінії, спрямованої на допомогу Україні.

Ісламська Республіка Іран у своїй геополітиці прагне досягнути регіонального лідерства на всьому Середньому Сході, реалізовує власні програми озброєння, володіє одними з найбільших у світі покладами енергоносіїв. Ще в першому десятилітті XXI ст. відносини між Україною та Іраном розвивались досить конструктивно. Сучасний Іран перебуває під жорсткими санкціями з боку США через його ядерну програму. Провідні

країни Західної Європи, зацікавлені у співпраці з Іраном, зокрема щодо імпорту енергоносіїв, схильні до налагодження взаємовигідних відносин з Іраном. У сучасній війні Росії проти України Іран, по суті, підтримує державу-агресора, надавши їй свої БПЛА “Shahed”. Тому щодо Ірану український геополітичний курс має бути конфронтаційним, доки ця держава допомагатиме РФ зброєю. Вплив через міжнародні інститути, дипломатичний тиск, політичні та економічні санкції, інформаційні атаки тощо – усі ці засоби є придатними в боротьбі з країною, що допомагає агресивній Росії. Водночас у разі зміни політичного керівництва Ірану чи кардинального перегляду ним своєї геополітики щодо РФ Україна, у принципі, має бути готовою до налагодження політичного діалогу й розвитку окремих напрямів економічного співробітництва з цією країною.

Країни басейну Перської затоки володіють унікальними запасами енергоносіїв, окремі з них досягли високого рівня економічного розвитку й потенційно привабливі для України в контексті економічного співробітництва. В умовах сучасної війни українська геостратегія має бути спрямована на послаблення геополітичних та геоekonomічних позицій РФ у країнах басейну Перської затоки. У цій справі Україні, яка не володіє достатньою могутністю, потрібно спиратися на держави Заходу (передусім США), які мають у своїх арсеналах потужні засоби впливу на країни цього субрегіону.

Отже, геостратегію нашої держави на Середньому Сході варто розробляти як диференційовану щодо окремих держав. Незмінним має бути спільний із Заходом курс на боротьбу з ісламістським тероризмом. Водночас українська геостратегія має містити гнучкість у відносинах з тими мусульманськими країнами, які непричетні до підтримки тероризму. Теоретично після відновлення територіальної цілісності України, за умов максимального витіснення Росії із середньосхідного геополітичного та геоekonomічного простору, розроблення та реалізація українських геоekonomічних проєктів у регіоні можуть стати можливими. У разі досягнення нашою країною досить високого науково-технологічного рівня, відновлення агропромислового потенціалу геоekonomічні позиції України на ринках країн Південно-Західної Азії в перспективі можна не лише відновити, а й посилити.